

Brenda Mathijssen op natuurbegraafplaats De Velden in Zuidvelde. Beeld Reyer Boxem

Interview Sterven, dood en rouw

Een natuurgraf wordt steeds populairder, vooral door de eeuwige grafrust

Terwijl begraven iets aan populariteit verliest, groeit de belangstelling voor het natuurgraf als laatste rustplaats. Maar niet uit duurzaamheidsoverwegingen, ontdekte Brenda Mathijssen, die sterven, dood en rouw onderzoekt.

Jasper Enkelaar 11 maart 2025, 20:22

 Bewaren

 Delen

Natuurbegraafplaats De Velden in het Drentse Zuidvelde is een bijzondere plek, vindt wetenschapper Brenda Mathijssen. Verspreid over het landgoed, al eeuwen in de handen van dezelfde familie, liggen 45 prehistorische grafheuvels, ofwel tumuli. “De familie heeft die cultuurgeschiedenis gebruikt om een natuurbegraafplaats te maken met een heel eigen karakter”, zegt ze. “Geïnspireerd door de tumuli heeft ze moderne grafheuvels laten aanleggen waarin je begraven kunt worden.”

Het crematiepercentage stijgt gestaag

Mathijssen werkt aan de faculteit religie, cultuur en maatschappij van de Rijksuniversiteit Groningen en doet al bijna tien jaar onderzoek naar sterven, dood en rouw. Voor haar onderzoeksproject De Duurzame Dood kreeg ze een Veni-beurs. Onlangs publiceerde ze in het wetenschappelijk tijdschrift *Mortality* het eerste uitgebreide wetenschappelijk onderzoek naar natuurbegraven in Nederland.

Al jarenlang stijgt het crematiepercentage in Nederland gestaag – het ligt nu tegen de 70 procent – en daalt het aantal begravingen navenant. Maar binnen die laatste categorie zijn natuurbegravingen juist heel populair. De afgelopen twintig jaar steeg het aantal natuurbegraafplaatsen in Nederland van twee naar 37 om aan die groeiende vraag tegemoet te komen.

De meeste natuurbegraafplaatsen liggen in het bos of op heidevelden. Om de natuur zo min mogelijk te verstoren, stellen zij eisen. Zo moet op De Velden een overledene worden begraven in een omhulsel van afbreekbaar materiaal, zoals onbehandeld hout, karton, bamboe, riet of wilgentenen, bij voorkeur zonder metalen verbindingen. Kleding en schoenen waarin de overledene begraven

wordt, moeten gemaakt zijn van natuurlijke stoffen zoals linnen of wol.

Grafstenen zijn niet toegestaan en op de meeste plekken mogen nabestaanden geen kaarsjes, bloemen of ander tastbaars achterlaten op of bij een graf. Het doel is immers dat de graven opgaan in de natuur. Na de begrafenis worden ze met rust gelaten en op den duur zijn ze niet meer als graf herkenbaar. Beheerders van natuurbegraafplaatsen doen regelmatig hun rondes, om spullen die toch zijn neergelegd weg te halen.

Opgaan in de natuur

In die zin zijn de grafheuvels van De Velden atypisch, zegt Mathijssen. Die zijn wél zichtbaar. Mogelijk maakt juist dat ze zo gewild, vermoedt ze. “Mensen zeggen dat het mooi is om op te gaan in de natuur, dat de dood de Grote Gelijkmaker is. Ze begrijpen dat een natuurgraf geen steen of bedekking mag hebben. Maar nabestaanden hebben toch de behoefte om het graf van hun geliefde te markeren.”

Forse toename natuurbegraafplaatsen

Tussen 2003 en 2023 steeg het aantal natuurbegraafplaatsen in Nederland van twee tot 37. Als reguliere begraafplaatsen met een ‘natuurperceel’ worden meegeteld, zijn het er 56.

Nederland telt zo’n 3500 begraafplaatsen.

In 2023 werd 68,4 procent van de overledenen (115.757 mensen) gecremeerd, 31,2 procent (52.763 mensen) werd begraven. 0,5 procent (800 mensen) stelde zijn of haar lichaam ter beschikking van de wetenschap.

Het aantal natuurbegravingen steeg van tien in 2011 tot ruim 3500 in 2023 (inclusief urngraven). In 2023 zijn er 7000 natuurgraven gereserveerd bij een van de twintig natuurbegraafplaatsen aangesloten bij de Branchevereniging Natuurbegraafplaatsen. Van de overige natuurbegraafplaatsen zijn de aantallen niet bekend.

Voor haar onderzoek bezocht Mathijssen de meeste natuurbegraafplaatsen en sprak ze met beheerders, nabestaanden en mensen die er een plek hebben gereserveerd voor na hun overlijden.

Natuurbegraafplaatsen presenteren zich vaak als een duurzame en verantwoorde uitvaartoptie. Maar bij mensen die kiezen voor een natuurgraf speelt die duurzaamheid geen grote rol, ontdekte ze tijdens haar gesprekken. “Dat had ik absoluut niet verwacht. Duurzaamheid wordt gezien als een fijne bijkomstigheid, maar niet

meer dan dat. Ik had verwacht dat mensen het idee zouden benoemen dat je na de dood deel wordt van de natuur. Ook dat was niet het geval.”

Geen gedoe

De keuze voor een natuurgraf is vaak een praktische, zegt Mathijssen. Een ‘algemeen graf’ op een gewone begraafplaats kan na tien jaar worden geruimd. Bij een ‘eigen graf’ moeten nabestaanden na twintig jaar kiezen om het grafrecht te verlengen (en te betalen) of het graf te laten ruimen.

“Natuurbegraafplaatsen ruimen graven nooit, ze bieden eeuwige grafrust.” Dat bespaart nabestaanden, vaak de kinderen, een hoop gedoe. “Mensen die zelf eerder de ervaring hebben gehad, bijvoorbeeld met hun eigen ouders, dat ze moesten beslissen om een graf wel of niet te ruimen zeggen: dat wil ik niet. Nou, bij natuurbegraven hebben de kinderen geen gedoe.” Bovendien vinden mensen het een rustgevende gedachte dat ze in een mooi natuurgebied komen te liggen, zet Mathijssen. “Een win-win dus.”

Nostalgie speelt ook een rol, zegt ze. “Mensen die houden van de natuur, van fietsen, wandelen en kamperen, beschouwen de natuur als een fijne plek. Ze hebben daar leuke zomers doorgebracht. Na hun overlijden willen ze daarnaar terug.”

Aparte grafvakken voor moslims

Dat natuurbegraafplaatsen eeuwigdurende grafrust aanbieden, maakt ze aantrekkelijk voor mensen die, vanuit hun religieuze overtuiging, in het graf de jongste dag willen afwachten, het moment van wederopstanding. Onder anderen Joden en sommige orthodoxe protestanten. “Binnen de evangelische gemeenschap zie ik veel interesse. Op De Velden is een groot aantal graven gereserveerd door leden van kerkgemeenschappen.”

Ook voor moslims is eeuwigdurende grafrust om die reden belangrijk. De vraag naar begraafplekken voor moslims is flink gestegen sinds de covid-lockdown. Het Turkse en Marokkaanse luchtruim ging toen dicht en overledenen konden niet worden overgevoerd. “Van de 37 natuurbegraafplaatsen bieden er vier aparte grafvakken voor moslims aan. Maar ze worden weinig gebruikt.”

Mathijssen wijt dat onder meer aan een gebrek aan vertrouwen. “Er is angst dat de begraafplaatsbeheerders toch de regels veranderen, hoorde ik terug tijdens mijn onderzoek. De natuurbegraafplaatsen

zeggen wel dat het eeuwigdurend is, maar daar vertrouwt men niet op.”

Niet dicht bij bomen begraven

Natuurbegraven is ook een manier voor grondeigenaren om hun landgoed te kunnen exploiteren. “Het is ook zeker commercieel”, zegt Mathijssen, “hoewel het lastig was om meer inzicht te krijgen in wat natuurbegraven financieel oplevert. Er wordt absoluut goed aan verdiend, maar grondeigenaren hebben ook werkelijk ecologische motieven.”

Zij zien natuurbegraafplaatsen als mogelijkheid om de natuur – de vegetatie, de bodem – op hun terreinen te ontwikkelen en te behouden, concludeert Mathijssen uit haar onderzoek. Een aantal van de begraafplaatsen ligt in wat eerder een productiebos was. De monocultuur die daarbij hoort heeft plaatsgemaakt voor een biodiverser loofbomenbos, met inheemse eiken en berken.

Een aantal beheerders werkt samen met experts van Wageningen Universiteit, die erop toezien dat het begraven de natuur op den duur niet schaadt. Door lichamen niet dicht bij bomen te begraven en zo het wortelstelsel te ontzien of door de dichtheid aan graven te verlagen; die is op natuurbegraafplaatsen lager dan op reguliere begraafplaatsen.

Natuurbegraven Nederland exploiteert zijn zes begraafplaatsen in samenwerking met Natuurmonumenten. Doel is, zegt Mathijssen, om de ecologische hoofdstructuur te verbeteren door natuurbegraafplaatsen aan te sluiten op bestaande natuurgebieden. De overheid stuurt daar ook op aan: zo moeten Gelderse natuurbegraafplaatsen voor elke 250 graven één hectare nieuwe natuur creëren, of vijf hectare bestaande natuur omvormen naar de eisen van het Gelderse Natuurnetwerk.

Asverstrooiing is slecht voor de humuslaag

Er zijn ook zorgen over de toenemende belangstelling voor natuurbegraven. Natuurbegraafplaatsen verstoren de natuur, zeggen tegenstanders, ze vervuilen de bodem – want de mensen die er worden begraven zitten vol medicijnresten, hebben implantaten of gevulde kiezen – en leggen een eeuwig beslag op grond.

Mathijssen: “Ik heb mensen gesproken die vinden dat eigenaren van natuurbegraafplaatsen allemaal geldwolven zijn, die niks voor de natuur doen. Dat is niet wat ik heb gezien.”

Qua vervuiling hebben tegenstanders een punt, zegt Mathijssen, hoewel metingen op natuurbegraafplaatsen tot nu toe geen schadelijke stoffen hebben aangetoond. “Maar het onderzoek is nog beperkt. Er is ook onderzoek gedaan naar asverstrooiing. Dat blijkt slecht te zijn voor de humuslaag, slecht voor de natuur. Dus dat mag niet in die natuurgebieden.”

Tegenstanders vinden dat er delen van Nederland zijn waar we vanaf moeten blijven, zegt Mathijssen. Natuurbegraafplaatsen zeggen dat het juist wel wenselijk is om doden daar te begraven; met het geld dat ze verdienen met die eenmalige ingreep kunnen ze natuur ontwikkelen. “Beiden staan principieel tegenover elkaar. De fundamentele vraag is: vindt de samenleving het wenselijk dat mensen in natuurgebieden worden begraven?”

Plannen voor nieuwe natuurbegraafplaatsen stuiten stevast op verzet van omwonenden. Mathijssen: “Dat is interessant, want het zegt iets over hoe wij naar de dood kijken. Die moet ver weg blijven, die willen we niet op een ongewis moment tegemoetreden.”